

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

ИКОНОМИКА, ОБЩЕСТВО И НАЦИОНАЛНА ИДЕОЛОГИЯ: НОВ ПОГЛЕД КЪМ ВЪЗРОЖДЕНСКИЯ ПЛОВДИВ

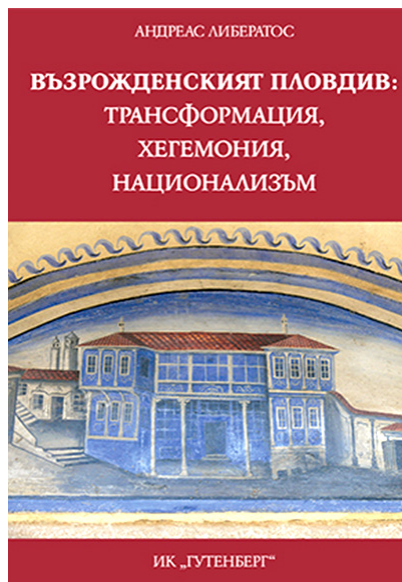
Либератос, А. (2019). *Възрожденският Пловдив: трансформация, хегемония, национализъм*. София: ИК „Гутенберг“, 752 с.

Светла Янева

Нов български университет

Пловдив и неговата провинция през XIX век, едно динамично променящо се общество, е във фокуса на интереса на автора, който успява чрез детайлното проучване на преплитаните се икономически, социални, идейни и политически трансформации на локално ниво да достигне до твърде важни изводи за същността на редица по-общи процеси в икономиката, политиката и формирането на националните идеологии на османските Балкани през този период.

Изследването се базира на изключително богат изворов материал на български, гръцки, османотурски, английски и френски език, издирен и проучен систематично в различни архивохранилища и интерпретиран задълбочено, оригинално и професионално от автора. Той не само се е постарал да привлече, разчете, преведе и представи по достъпен начин наличните извори, но отбелязва коректно съществуващите хиатуси и не си позволява да „дописва“ изворовия материал. Немалка част от изворите се въвежда за пръв път в научно обращение и поради това дава една много плътна картина на местното пловдивско общество и възможност за новаторски поглед към изследваните процеси и събития. Авторът успешно съумява да съчетае избрания от него като основен микроисторически подход на изследване с разкриването на макроисторическата панорама на епохата, която впрочем изследването значително обогатява.

Във въведението на книгата са разгледани, критично и изчерпателно, съществуващите изследвания по разработваната тема, със специален акцент върху гръцката и българската историография. Очертани са теоретичната рамка и методологията на изследване и е дискутирана и уточнена използваната терминология.

Първата глава представя (и богато илюстрира с карти и фотографии) физическата география, природните богатства, комуникациите, селищната мрежа, административната и църковната география на пловдивския регион. В следващите две глави, след като ни запознава с историческото развитие на Пловдив и неговия хинтерланд през предходните столетия и очертава динамичната демографска картина на града и региона през изследвания период, авторът обръща специално внимание на регионалната интеграция и на многоаспектните връзки град – провинция, които се оказват от определящо значение за някои от изследваните явления в пловдивското общество от XIX век. На фона на общата политическа и икономическа рамка в империята в епохата на Танзимата и на процеса на постепенна интеграция на имперската икономика в модерната световна икономическа система е осветлена динамиката на демографското и селищното разширяване на града и е очертан стопанският възход на провинцията „в епохата на капитала и реформите“ (Lyberatos, 2019: 177) и някои от неговите най-важни социални последици. Уточнени са границите и местоположението на пловдивските махали и енории (представени нагледно и на карта) и е установено несъвпадение на политико-административните граници на региона с тези на църковните епархии (митрополии).

Някои от най-занимателните, а и от най-приносните страници в книгата са посветени на борбите за установяване на хегемония в „политията“ (общината), на представянето на основните играчи и на изясняването на социалния им и професионалния им профил, на техните многопластови мотивации.

Особено сполучливо е разкриването на механизмите на социална мобилност в местното общество, най-вече чрез примера на двете видни фамилии – Чалъкови и Гюмюшгердан, новите лидери на православната общност в Пловдив в началото на Танзимата, постепенно изместили еснафските организации от водещите им позиции в органите на управление на града, заети през първото десетилетие на XIX в. Втората част на книгата (Lyberatos, 2019: 221 – 394) проследява произхода, житейския път, някои аспекти на обществената активност в рамките на пловдивската православна общност и двете различни стратегии за икономическо и социално надмощие и регионална интеграция на тези първенци. В хода на увлекателното изложение ставаме свидетели на формирането и на сложното преобразуване на икономически позиции и влияния (на главните протагонисти и на цели социални групи) в социални и политически такива и обратното; на промените в баланса помежду им; на техните „възходи и падения“; на опита за управление на конкуренцията посредством традиционния способ на брачните съюзи между членове на двете съперничаещи си фамилии и на финалния сблъсък между техните противоборстващи стратегии. Задълбоченият

анализ и новаторските интерпретации на случаите на джелепите и бегликчи Чалъкови и на „повелителя“ на мирийските аби Гюмюшгердан са позволили на автора да предложи нови формулировки и тези на макроисторическо ниво относно някои важни характеристики на провинциалните елити и взаимоотношенията им с реформиращите се османски власти в епохата на Танзимата. Същевременно е подчертано решаващото значение на комбинацията от изграждане на успешни обществени съюзи и стратегии за „хегемония“ за осигуряването и възпроизводството на властта на регионално ниво.

Третият дял на монографията е посветен на формирането на националните партии в Пловдив и на конфликта в местната община. Проследен е колебливият и постепен преход от милетска православна към национална самоидентификация в конкретната и специфична обстановка на Пловдив и региона от XIX век, но и в контекста на османската имперска действителност в периода на танзиматските реформи. Авторът аргументирано разкрива и преосмисля по нетрадиционен начин дълбоките корени и разностранните предпоставки за „българо-гръцката църковна разпра“ в нейния епицентър по онова време – Пловдив. Запознава ни с двамата идеолози на противопоставянето – Георгиос Цукалас и Найдено Геров, и анализира в дълбочина дискурсите и стратегиите на техните текстове. Особено място е отделено на рецепцията на тези дискурси, като разпространението на националната идеология е разгледано във връзка със съществуващите и развиващи се социални и политически противоречия в местното общество. Показана е ролята, която идеологическият сблъсък изиграва за изваждането на повърхността на тези противоречия и за утвърждаването на социалните съюзи, застанали в основата на формирането на двете национални партии. Изследването се вписва до голяма степен в методологията на *History from below*, доколкото показва убедително сложното изкристализиране на националните идеологии и формирането на националните партии в Пловдив като процеси, протичащи „отдолу“, а не като възприемане и налагане на готови, обективно съществуващи универсални модели. То проследява и хода на конфликта в местната община, с интересни изводи относно взаимните влияния между център и периферия – между развитието на българския църковно-национален въпрос в османската столица и събитията в Пловдив.

Основните персонажи в текста, с техните понякога противоречиви характери, стратегии, лутания, избори, сякаш оживяват и ни доближават не само до разбирането, но и до усещането на отминалата епоха. Авторът ни поднася една „история, населена с хора“ – по Вера Мутафчиева (Mutafchieva, 2005; 2006).

Изработените от автора схеми, карти и таблици спомагат за доброто възприемане на поднесената информация. Книгата е снабдена и с терминологичен речник, именен, географски и предметен показалец. Особено ценна за изследователите (и високо информативна за всички читатели) е изработената от Андреас Либератос, въз основа на анализ и обобщаване на редица изворови данни, карта, показваща пространствената организация на стопанския живот в Пловдив и

териториалното разпределение на пловдивските махали по етноконфесионален принцип в епохата на Танзимата (Lyberatos, 2019: 68 – 69).

Тази книга, предлагаща един оригинален и новаторски поглед, предствлява според мен съществен принос в историографията и ще бъде посрещната с голям интерес в академичната общност. Тя би спомогнала за преосмисляне на редица тези и представи. „Възрожденският Пловдив: трансформация, хегемония, национализъм“ е по мое мнение четиво, особено интересно и полезно за учителите по история и гражданско образование, както и за студентите от хуманитарните специалности.

ЛИТЕРАТУРА

Либератос, А. (2019). *Възрожденският Пловдив: трансформация, хегемония, национализъм*. София: ИК „Гутенберг“.

Мутафчиева, В. (2005). *Историята, населена с хора. Българското общество през втората половина на XX век. Т. 1. Интервюта*. София: ИК „Гутенберг“.

Мутафчиева, В. (2006). *Историята, населена с хора. Българското общество през втората половина на XX век. Т. 2. Интервюта, свидетелства, спомени*. София: ИК „Гутенберг“.

REFERENCES

Lyberatos, A. (2019). *Vazrojdenskiyat Plovdiv: transformatzia, hegemonia, nacionalisam*. Sofia: IK “Gutenberg”.

Mutafchieva, V. (2005). *Istoriata naselena s hora. Balgarskoto obshtestvo prez vtorata polovina na XX vek. T. 1. Intervyuta*. Sofia: IK “Gutenberg”.

Mutafchieva, V. (2006). *Istoriata naselena s hora. Balgarskoto obshtestvo prez vtorata polovina na XX vek. T. 2. Intervyuta, svidetelstva, spomeni*. Sofia: IK “Gutenberg”.

ECONOMY, SOCIETY AND NATIONAL IDEOLOGY: A NEW LOOK AT PLOVDIV DURING THE REVIVAL PERIOD

Lyberatos, A. (2019). *Plovdiv during the Revival Period: Transformation, Hegemony, Nationalism*. Sofia: IK “Gutenberg”, 752 p.

✉ **Dr. Svetla Ianeva, Assoc. Prof.**

Researcher ID AAL-3253-2020

History Department

New Bulgarian University

Sofia, Bulgaria

E-mail: sianeva@nbu.bg